

John Carlin

Oscar Pistorius

Het ware verhaal van de Blade Runner

Vertaald door Gies Aalberts,
Edwin Krijgsman en
Erik de Vries

Ambo|Anthos
Amsterdam

1

Dat niet altijd een snelle hardloper de wedloop wint, een sterke held de oorlog. (...) Zij allen zijn afhankelijk van tijd en toeval.

Prediker 9 vers 11

Balancerend op de stompen van zijn geamputeerde benen, een zwart, automatisch 9mm-wapen met beide handen vastgrijpend, vuurde hij vier kogels door een deur in de badkamer op de bovenste verdieping van zijn huis. Achter de deur bevond zich een klein toilet. Er was iemand binnen.

In shock wankelde hij richting de deur en probeerde die open te krijgen. Hij zat op slot. Seconden later riep hij: ‘O mijn god! Wat heb ik gedaan?’

Zijn oren, waarin de schoten nog nagalmden, registreerden zijn eigen geschreeuw niet toen hij zich door de smalle gang naar zijn slaapkamer haastte, steunend tegen de muren om in evenwicht te blijven. In zijn slaapkamer aangekomen deed hij een schuifdeur open die uitkwam op een dakterras en riep: ‘Help! Help! Help!’ Naast zijn bed lagen zijn protheses. Hij deed ze aan en rende terug naar de badkamer, waar hij tevergeefs de wc-deur probeerde in te trappen. Hij keerde, nog altijd koortsachtig schreeuwend, terug naar zijn slaapkamer, pakte het cricketbat dat hij daar had staan voor het geval hij met een insluiper te maken zou krijgen, en rende weer terug naar de badkamer en bonkte wanhopig op de dichte

deur. Hierdoor kwam een stuk hout los, waardoor hij in staat was zijn hand naar binnen te steken en de deur van het slot te doen. En daar zag hij haar liggen, zijn vriendin, ineengezakt op de vloer, haar gezicht op de toiletzitting. Haar blauwe ogen staarden in het niets, het bloed gutste uit haar arm, haar heup en haar hoofd. Ze bewoog niet, maar misschien, bad hij wanhopig, ademde ze nog. Terwijl hij bijna flauwviel door de misselijkmakende metaalachtige geur van haar wonden, probeerde hij grip te krijgen op haar doorweekte, glibberige lichaam en hij tilde haar, onder-tussen onophoudelijk biddend voor haar leven, van het toilet af, waarna hij haar op de witte marmervloer legde. Hij huilde en jammerde, smeekte God haar te laten leven, en ondersteunde haar bloedende hoofd met één hand. Hij vond een handdoek, boog zich over haar heen en probeerde wanhopig de hevig bloedende heupwond te stelpen. Toen hij, huilend van wanhoop, naar haar verwoeste schedel en doodse ogen keek, kwam het besef dat zelfs God de impact van een kogel op de hersenen niet ongedaan kan maken; dat niets deze onomkeerbare gruweldaad ongedaan kon maken.

Het gebeurde op Valentijnsdag, 14 februari 2013. Hij vuurde de schoten af tussen 12 en 14 minuten over drie in de ochtend. Het drama voltrok zich in zijn huis in Silver Woods Estate, een zwaar-bewaakte woonwijk in een oostelijke voorstad van Pretoria, de hoofdstad van Zuid-Afrika. Hij, Oscar Pistorius, de Blade Runner – een wereldberoemde zesentwintigjarige atleet, de eerste gehandicapte loper die aan de Olympische Spelen had deelgenomen, ‘de snelste man zonder benen’. Zijn slachtoffer was het negenentwintigjarige fotomodel en ontluikende tv-persoonlijkheid Reeva Steenkamp, die buiten de landsgrenzen van Zuid-Afrika geen bekendheid genoot, maar als gevolg van deze nacht alsnog wereldfaam verwierf.

Om 19 minuten over drie pleegde hij zijn eerste telefoontje, naar zijn vriend en buurman Johan Stander, de manager van Silver Woods. Met behulp van de verslagen kon achteraf worden vastgesteld dat het gesprek vierentwintig seconden duurde. ‘Johan, Johan, kom alsjeblieft naar me toe,’ schreeuwde hij. ‘Ik heb

Reeva doodgeschoten. Ik dacht dat ze een insluiper was. Kom alsjeblieft, alsjeblieft, alsjeblieft snel hierheen.’ Daarna belde hij met de alarmdienst, waarvan hij te horen kreeg dat hij haar zelf naar een ziekenhuis moest zien te krijgen. Vervolgens belde hij het beveiligingsbedrijf van de compound. Hij handelde deze drie telefoontjes binnen vijf minuten af.

Met een uiterste krachtsinspanning slaagde hij erin – kreunend, huilend en naar adem happend – om haar doorweekte lichaam de badkamer uit te tillen en haar, met haar hoofd op zijn linkerschouder, door een gangetje naar een grijs marmeren trap te dragen. Het wapen dat hij had afgevuurd, was niet met standaardmunitie geladen. Als dat wel het geval was, had ze misschien nog geleefd. Maar het wapen was geladen geweest met dumdkogels, die het slachtoffer niet doorboorden, maar in het lichaam ontploften.

Op het moment dat hij met de dode of stervende vrouw in zijn armen halverwege de trap was, kwam beveiligiger Pieter Baba door de voordeur binnen, op de voet gevolgd door manager Stander en diens volwassen dochter Carice. Ook ter plaatse was een jongeman uit Malawi genaamd Frankie Chiziweni, Pistorius’ tuinman en huisbewaarder die op de benedenverdieping woonde.

Door zijn tranen heen zag hij het viertal naar hem kijken, hun handen voor hun gezichten om hun verbijstering te verbergen. Hoewel hij om hulp smeekte, bleven ze allen als verdoofd staan, niet bereid te geloven wat hun ogen zagen. Maar wat ze zagen was wel degelijk Oscar Pistorius, de nationale held, hun zachtaardige, aimabele en beschaafde vriend; en dat was Reeva Steenkamp, het goedlachse, hartelijke fotomodel dat ze alle vier tijdens hun recente bezoeken hadden leren kennen. Ze was gekleed in een T-shirt en een korte broek, haar lange benen bungelden over zijn arm. Hij droeg slechts glimmende basketbalshorts die tot aan zijn knieën reikten en de bovenkant bedekten van zijn vleeskleurige protheses, met kunststof kuiten, voeten en tenen. Het bloed dat van zijn rug droop, had een spoor op de trap achtergelaten. Haar kleding, haar donkerblonde haar, zijn shorts, zijn benen, zijn naakte borst en schouders: alles zat onder het bloed.

Stander, de oudste van het gezelschap, was de eerste die zich wist te herpakken. Hij riep dat de ambulance onderweg was en spoorde Pistorius aan Reeva op een kleed bij de bank in de zitkamer neer te leggen, dicht bij de voordeur. Pistorius zeeg op zijn knieën, legde haar zorgvuldig op de grond en terwijl hij haar gehavende gezicht afspeurde op enig teken van leven, schreeuwde hij waar de ambulance bleef. Hij stak een vinger tussen haar lippen en probeerde haar mond open te wrikken, alsof dat haar weer tot ademen zou aanzetten. Zijn andere hand legde hij over de wond op haar geschonden rechterheup, de plek waar ze het hevigst bloedde. Beide gebaren waren even nutteloos als wanhopig. Ze gaf geen enkel teken van leven, het bloeden viel niet te stelpen. Carice Stander legde een handdoek op Reeva's heup en in haar vruchteloze ijver om net als Pistorius nog iets, wat dan ook, te ondernemen om haar weer tot leven te wekken, vroeg ze of hij wat touw of tape had met behulp waarvan ze het bloeden van de derde wond, op haar rechterarm, kon stelpen.

Er waren tien minuten verstreken sinds hij de schoten had gelost. Reeva's ogen waren dicht en ze had nog geen kikk gegeven. Hij legde zijn vingers op de binnenkant van haar pols en zocht tevergeefs naar een hartslag. 'God, alstublieft, laat haar overleven, ze mag niet dood!' bad hij. 'Blijf bij me, mijn liefste, blijf bij me!'

Twee minuten na de eerste bezoekers verscheen een vijfde ter plaatse, arts Johan Stipp, die amper vijftig meter verderop woonde en door de pistoolschoten was gewekt. 'Wat is er gebeurd?' vroeg de arts.

'Ik heb haar doodgeschoten! Ik dacht dat ze een inbreker was en heb haar doodgeschoten!' huilde hij, nog altijd met zijn vingers in haar mond in een poging haar tanden, die stijf opeengeklemd zaten, van elkaar te krijgen.

Dokter Stipp was als radioloog geen expert in noodsituaties, maar hij doorliep alle stappen waarmee men tekenen van leven vaststelt, waar hij – gezien het feit dat haar schedel was gebarsten en het hersenweefsel eruit hing – niet op rekende. Hij controleerde haar pols: geen hartslag. Hij trok haar rechterooglid omhoog: de pupil trok niet samen. Ze was hersendood, levensgevaarlijk ge-

wond, en ál haar hart al in staat was om nog zacht te kloppen, dan zou dat niet lang meer duren.

Om 3:43 uur arriveerde de ambulance. Twee ziekenbroeders betraden het huis en moesten de diagnose van de dokter bevestigen. Ze verklaarden haar dood.

Huilend en niet langer hopen op Gods genade liep hij de trap op. Carice Stander raakte in paniek. Ze realiseerde zich dat het pistool nog boven moest liggen en was bang dat hij zou doen wat zijzelf wellicht zou doen als ze in zijn schoenen stond. Ze liep achter hem aan en probeerde ondertussen te bedenken hoe ze hem ervan kon weerhouden zelfmoord te plegen, maar ze zag dat haar vrees ongegrond was. Hij liep slechts in tranen en onvast door de gang naar zijn slaapkamer. Een deel van hem verlangde naar de dood. Of het nu zover zou komen of niet, hij had eerst het begrip en de vergeving nodig van iemand uit zijn naaste omgeving, iemand die hem zou geloven. Hoewel hij zich verzekerd wist van de steun van zijn familie, besloot hij het in dit geval niet daar te zoeken. In plaats daarvan benaderde hij een vriend, Justin Divaris, de man die hem aan Reeva had voorgesteld. Pistorius liep de slaapkamer binnen, pakte zijn mobiele telefoon en belde Divaris. Het was vijf voor vier 's morgens.

‘Er is een verschrikkelijk ongeluk gebeurd. Ik heb Reeva neergeschoten,’ vertelde hij Divaris, die het niet kon bevatten, niet kon geloven. Hij vroeg hem te kalmeren en zijn woorden te herhalen. ‘Ik heb Reeva neergeschoten, per ongeluk.’ Hoe erg was het? ‘Ik heb haar vermoord. Ik heb mijn baba vermoord,’ jammerde hij. ‘God mag me halen.’

Toen hij ophing, was de politie ter plaatse. Een blanke kolonel in burger kwam om kwart over vier binnen, vergezeld door zwarte agenten in uniform, op de voet gevolgd door politie-inspecteur Hilton Botha. Botha nam de leiding op zich, zette het huis af en ontbood de politiefotograaf. Die fotografeerde de met handdoeken bedekte dode vrouw vanuit allerlei hoeken en nam daarna foto's van Pistorius in zijn doorweekte basketbalshorts, waarop zijn verslagen oogopslag een pijnlijk contrast vormde met de krachtige uitstraling van zijn bebloede schouders. Botha, die doorgaans

te maken kreeg met plaatsen delict in veel armere wijken, werd getroffen door het ruime huis, vol met marmer, op het oog kostbare ornamenten en schilderijen en kasten vol atletiektroufees, en vooral door het contrast tussen het strakke interieur van Pistorius' woning en de weerzinwekkende aanblik die het slachtoffer bood.

Nadat de fotograaf naar boven was vertrokken om de slaap- en badkamer te fotograferen waar hij Reeva had neergeschoten, glijpte Pistorius naar de keuken, waar hij, even alleen, jammerde, kokhalsde en overgaf. Een agent die hem achterna kwam, vroeg hem waarom hij overgaf. Het kwam door de geur van het bloed op zijn handen, luidde zijn antwoord. Mocht hij ze wassen? Nadat de agent hem toestemming had gegeven, zette hij de kraan open, en hij zag het roodgekleurde water door de gootsteen verdwijnen, waarmee het allerlaatste fysieke aandenken aan de vrouw van wie hij had gehouden, was verdwenen.

Hun liefde was amper drieënhalve maand geleden ontloken, op een prachtige lentedag. Justin Divaris, de vriend die hij veertig minuten na het lossen van de fatale schoten had gebeld, had de twee aan elkaar voorgesteld. Divaris was de importeur van Rolls-Royce, McLaren en Aston Martin voor Zuid-Afrika. Pistorius en Divaris hadden een vriendschap waar ze beiden van profiteerden. Pistorius was een echte autogek en Divaris gaf hem geregeld de sleutels van de extravagante modellen uit zijn showroom om in het weekend te gebruiken, waaronder eens een witte Rolls-Royce. In ruil fungeerde Pistorius als 'ambassadeur' voor de merken die Divaris voerde, en als Divaris een feest gaf om weer een nieuw model te lanceren, luisterde hij dat stevast op. De meest gewaardeerde gasten waren degenen die cash een Aston Martin konden afrekenen; de blikvangers waren de hooggehakte jonge vrouwen in korte jurken die door Divaris' personeel voor dit soort avonden via de modellenbureaus in Johannesburg en Kaapstad werden ingehuurd. Reeva was ooit een van deze modellen geweest. Ze was oogverblindend mooi en het was onvermijdelijk dat ze Divaris opviel. Reeva hield ook van auto's, en Divaris bracht het koppel voor het eerst samen op 4 november 2012, bij het circuit van Kyalami, halverwege Pretoria en Johannesburg, twintig minuten ten zuiden van Pistorius' woning.

Voor Pistorius was het liefde op het eerste gezicht. Hij werd, zoals hij het het jaar erop in de rechtbank formuleerde, ‘omver gekegeld’. De drie jaar oudere Reeva was verbluffend mooi, elegant en zelfverzekerd – ze bezat een soort wereldwijsheid waaraan het de veel jongere vriendin met wie hij het nog maar een paar weken daarvoor had uitgemaakt, had ontbroken. Zij voelde zich ook direct tot hem aangetrokken. Hij was in Zuid-Afrika na Nelson Mandela populairder dan wie ook, maar had toch een charmante verlegenheid behouden, gecombineerd met ouderwetse hoffelijkheid en een ongewoon zachte en vriendelijke stem. En hij was knap. Hij was, met dank aan de door zijn spijkerbroek aan het zicht onttrokken protheses, één meter tachtig, had het lichaam van een atleet, hoge jukbeenderen en vriendelijk lachende ogen.

Toen hij haar die avond nog uitnodigde hem te vergezellen naar een gala ter gelegenheid van de uitreiking van de South Africa Sports Awards, nam ze die uitnodiging zonder aarzelen aan, en belde zodra ze de gelegenheid had een goede vriendin van haar op om haar het verbijsterende nieuws te vertellen dat ze een afspraakje had met de beroemde Blade Runner. Hoe beroemd hij werkelijk was, ontdekte ze later die avond, toen het stel de aandacht van de fotografen als een magneet aantrok, zij gehuld in een korte crèmekleurige jurk met franje en op hoge hakken; hij, door diverse Zuid-Afrikaanse tijdschriften uitgeroepen tot ’s lands best geklede man, in een scherp gesneden zwart pak, wit overhemd en zwarte das. Ze maakten zo mogelijk nog meer indruk op elkaar dan op het publiek dat bij het glamoirevenement aanwezig was, en de twee bleven tot drie uur ’s ochtends in gesprek.

Nu, drieënhalve maand later, zag hij het uitgerekend op de ochtend van Valentijnsdag vijf uur worden. De ambulance was gekomen en weer vertrokken, met Reeva’s lichaam, en zijn huis, dat aan de buitenkant met geel lint was afgezet, werd belegerd door agenten. Hij kreeg geen handboeien om, maar ontsnappen was geen optie. Als één ding voor hem onmogelijk was, was het wel er ongezien vandoor gaan, al was het maar omdat iedere inwoner van Zuid-Afrika zijn gezicht kende. Botha, de inspecteur die het onderzoek leidde, had hem verordonneerd in de garage te wachten en zich niet te verroeren.

De daaropvolgende uren zouden voor hem altijd een door tranen vertroebeld mysterie blijven. Zijn advocaat verscheen; een grote man genaamd Kenny Oldwadge. Zijn oudere broer Carl was het eerste familielid ter plaatse. Hierna maakten ook een oom, Arnold Pistorius, en zijn jongere zus Aimée hun opwachting bij de garagedeur, waar zijn gehuil hun door merg en been sneed. Arnold, de stijve patriarch van de familie, keek toe hoe Aimée en Carl zijn schokkende lichaam omarmden. Pistorius beschouwde Aimée, die vierentwintig was, als zijn beste en dierbaarste bondgenoot. De band met Carl, de ruige en wilde speelkameraad die hem in zijn jeugd op het schoolplein onder zijn hoede had genomen, was wat ingewikkelder. Maar ze waren allemaal aangedaan, zaten zwijsend aan zijn zijde en omhelsden de huilende Pistorius om beurten. De agenten lieten enige tijd voorbijgaan, maar moesten Pistorius op zeker moment laten weten dat het tijd was om met hen mee te gaan. Hij trok een grijze capuchontrui aan en ging achter in een politieauto zitten. Ze zetten hem in een kamertje op een naburig politiebureau, waar hij te horen kreeg dat hij volgens de procedure naar het ziekenhuis moest worden gebracht voor onderzoek. Hierna verscheen een kleine, kale man in burger die zich voorstelde als het hoofd van de forensisch-psychologische afdeling van de Zuid-Afrikaanse politie.

Kolonel Gerard Labuschagne had het nieuws over het schietincident om drie over acht vernomen, toen een Zuid-Afrikaanse krant het vijf uur nadat het had plaatsgevonden via Twitter wereldkundig maakte. Het bericht luidde: Oscar Pistorius schiet vriendin dood in zijn eigen huis. Labuschagne was net zo verbijsterd en geschokt als de rest van het land. Tegen negen uur verschenen op computer- en tv-schermen in alle uithoeken van de wereld beelden van het afgezette huis van de Blade Runner, afgewisseld met de foto waarop hij breed lachend arm in arm staat met Steenkamp. Toen Labuschagne een van zijn superieuren belde, kreeg hij het dringende verzoek om direct naar het bureau te komen. Naar zijn mening, die door zijn baas werd gedeeld, was het bij gebrek aan getuigen van belang om zo snel mogelijk na het schietincident Pistorius' mentale gesteldheid te onderzoeken, omdat daar moge-

lijk belangrijke informatie over de ware toedracht van de gebeurtenissen in de bewuste nacht uit af te leiden viel. Hilton Botha, met zijn vierentwintig dienstjaren, had inmiddels de conclusie getrokken dat de zaak zo klaar als een klontje was; hij had tientallen van dit soort gevallen meegemaakt en was ervan overtuigd dat het moord betrof, een bewuste afrekening volgend op een ruzie.

Labuschagne, zich bewust van Pistorius' mogelijke verweer dat hij op een vermoedelijke indringer had geschoten, rekende erop dat de sportman tijdens het proces zijn toevlucht zou zoeken in wat in de rechtszaal bekendstaat als een 'psychologische verdediging'. Een bekentenis was een reële mogelijkheid. Hoelang kon hij het onwaarschijnlijke verhaal blijven ophangen dat hij had vermoed dat een inbreker zich op zijn toilet had verschanst? Los daarvan wilde Labuschagne vooral Pistorius zo snel mogelijk na het incident zien. Toen het bericht kwam dat de verdachte op het punt stond naar het ziekenhuis vervoerd te worden, wist de kolonel annex psycholoog dat hij de kans zou krijgen om hem een aantal uren achtereen te observeren om uit te zoeken wat er werkelijk gebeurd was en of hij al dan niet de waarheid sprak.

Omdat het voor Labuschagne al hielp om hem vanuit zijn ooghoeken in de gaten te houden, zonder iets te vragen, reed hij mee met de politieauto die Pistorius naar het ziekenhuis bracht. Labuschagne zat naast de bestuurder; Pistorius zat achterin, naast een agent, zijn hoofd gebogen om herkenning te voorkomen. Het zwijgen werd slechts één keer doorbroken, toen Labuschagne, in een poging Pistorius' vertrouwen te winnen, hem waarschuwde weg te duiken omdat hij in de achteruitkijkspiegel een auto had gezien waar weleens fotografen in konden zitten.

De auto bracht hen naar het ziekenhuis van de township Mamelodi, een plek waar de politie ten tijde van de apartheid, het systeem van gelegaliseerde rassendiscriminatie dat een halve eeuw had standgehouden en twintig jaar geleden na de verkiezing van Nelson Mandela als eerste zwarte Zuid-Afrikaanse president was afgezworen, nooit een blanke naartoe zou hebben gebracht.

Mamelodi was een arme en dichtbevolkte wijk aan de rand van

Pretoria die onder het apartheidsregime alleen toegankelijk was voor zwarten, een situatie die in de praktijk feitelijk niet veranderd is. Het politieke landschap van Zuid-Afrika mag sinds Mandela in 1994 tot president gekozen werd, ingrijpend zijn veranderd, Mamelodi en honderden andere townships bleven arm. Het bestrijden van de armoede en de welvaartsongelijkheid was de taak van Mandela's opvolgers in de regering, die aanzienlijk werd bemoeilijkt door de corrumperende effecten die onvermijdelijk de kop opsteken binnen een politieke partij, het ANC, die twintig jaar zonder onderbreking aan de macht is. De ontwikkelingen in het Mandela-tijdperk, toen de politiek en morele vraagstukken niet los van elkaar te zien waren, hadden plaatsgemaakt voor de complexe dagelijkse regeringspraktijk van een land met problemen die niet langer uniek zijn. Maar terwijl de onvrede groeide over de partij die zwart Zuid-Afrika had bevrijd, beschikte de bevolking van Mamelodi en vele andere townships inmiddels over elektriciteits- en watervoorzieningen. Ook was er sprake van een zwarte middenklasse – een fenomeen dat ten tijde van de apartheidsdagen onvoorstelbaar was geweest – die inmiddels zes miljoen inwoners omvatte, op een totale bevolking van vijftig miljoen. De macht van de staat was aangewend om een systeem in stand te houden waarin de zwarten geen stemrecht hadden; waarin hen werd opgelegd waar ze wel en niet mochten wonen, en van welke ziekenhuizen, bussen, treinen, parken, stranden, openbare toiletten en telefooncellen ze gebruik mochten maken. Het achterliggende idee was dat door de rassen consequent te scheiden, de blanken altijd de hoogste levensstandaard zouden behouden. Maar inmiddels waren een aantal vertegenwoordigers van de nieuwe zwarte middenklasse in Silver Woods burens van 's lands meest bejubelde blanke man; in elk geval drie van hen bleken wakker te zijn geworden van de schoten die in het holst van de Valentijnsnacht hadden geklonken, en zouden later tijdens het proces als getuige worden opgeroepen. Een ding dat in de afgelopen twintig jaar ontegenzeggelijk verbeterd is, is het raciale klimaat, en de Blade Runner werd door de bevolking hier als een even grote held beschouwd – de grootste held voor alle

rassen sinds Mandela zelf – als elders in Zuid-Afrika.

Als hij een dag eerder in de township was neergestreken, zou dat hebben geleid tot uitzinnige taferelen. Maar de politie gaf geen ruchtbaarheid aan zijn ziekenhuisbezoek in Mamelodi en bespaarde zichzelf daarmee een confrontatie met een menigte, en Pistorius de angsten over een mogelijk onvriendelijke ontvangst.

Labuschagne en de man die plots was uitgegroeid tot Zuid-Afrika's beroemdste gevangene, net als Mandela ooit was geweest, brachten bijna drie uur door in het ziekenhuis, grotendeels onder vier ogen – de kolonel op een stoel, de arrestant op een ziekenhuisbed – in een kleine spreekkamer. Uiteindelijk arriveerde er een arts die wat vuil onder Pistorius' nagels vandaan haalde en zijn lichaam onderzocht op schrammen en blauwe plekken. Daarna was het wachten op bloed- en urinetests, die hij willoos onderging. Alles tests bleken negatief. Geen alcohol, geen illegale drugs, geen fysieke sporen van een worsteling. Niets wat in de rechtszaal tegen hem gebruikt zou kunnen worden, waardoor het des te belangrijker was dat Labuschagne iets bruikbaar te weten kwam nu Pistorius nog murw was van de schietpartij en nog niet was geïnstrueerd door zijn advocaten. Het was voor Labuschagne echter problematisch dat de advocaten zich al met de zaak hadden bemoeid door de politie te verbieden hem iets te vragen over de afgelopen nacht. Los van de paar beladen gesprekjes die hij bij zonsopgang met ze had gevoerd, zou Pistorius nooit door de politie worden ondervraagd.

Labuschagne, die naarstig op zoek was naar een manier om het ijs te breken, liet vallen dat ze toevallig allebei op dezelfde school hadden gezeten. In een naar later bleek vergeefse poging om hem te laten stoppen met huilen, begon hij over sport en informeerde naar zijn hardloopcarrière. Maar de pogingen om een gesprek op gang te brengen werden slechts beantwoord met eenlettergrepige antwoorden, totdat een van de vragen hem een woedende reactie ontlokte. Labuschagne had hem gevraagd of hij iets wilde eten.

‘Denk je dat ik in deze situatie een hap door mijn keel krijg?’

schreeuwde hij, voordat hij weer in luid snikken uitbarstte. Labuschagne, die de uitbarsting met instemming gadesloeg en hem meer van dit soort reacties wilde ontlokken, herhaalde de vraag. Weer volgde een woedende reactie, gevolgd door jammerende uithalen die door de ziekenhuisgangen galmden, hoorbaar voor Aimée, Carl en oom Arnold, die op weg waren naar de kamer waar hij werd vastgehouden. Onder begeleiding van agenten in uniform, die hen waarschuwden geen rechtstreeks lichamelijk contact met hem te hebben, kwamen ze hem schone kleren brengen. De politie was niet bereid hem op borgtocht te laten gaan. Daarom had hij schone kleren nodig voor de nacht die hij in de cel zou doorbrengen, en voor de volgende ochtend, als hij zou worden voorgeleid om officieel in staat van beschuldiging te worden gesteld. Het weerzien met zijn familie was even kort als somber. Hun gezichten stonden op onweer. Toen het drietal weer verdween, kroop hij nog gedesilluseerder zijn bed in.

Rond vier uur 's middags reed Labuschagne, bijgestaan door twee collega's, met hem terug naar het politiebureau. Hier had Pistorius een eerste gesprek met zijn advocaat Brian Webber, die hij al vanaf zijn dertiende kende, aangezien hij bij Webbers zoon op school had gezeten. Hij had diverse keren bij de Webbers geloged en de twee jongens waren in hun tienerjaren dikke maatjes geweest. Brian Webber had Pistorius altijd gemogen en was trots op zijn latere sportprestaties. Voor de advocaat, die vergeefs nog enige zakelijke distantie betrachtte, was deze eerste confrontatie hartverscheurend, een gevoel dat nog werd versterkt toen hij een blik wierp op de minuscule, naar pis stinkende cel waar de vroegere vriend van zijn zoon zijn eerste nacht in gevangenschap zou moeten doorbrengen.

Omdat Labuschagne namens het openbaar ministerie weinig waardevolle aanknopingspunten had gevonden, ging hij die avond gefrustreerd naar bed. Hij moest vaststellen dat de emotionele staat waarin de verdachte verkeerde, helemaal paste binnen het patroon van iemand wiens leven ineens in duigen was gevallen. Uit geen van zijn woorden of daden kon worden vastgesteld of hij Reeva Steenkamp met voorbedachten rade om het leven had

gebracht, zoals zijn collega's van de politie geloofden, of dat de schietpartij een noodlottig ongeval was geweest, zoals Pistorius in het allereerste telefoongesprek had omschreven.

2

Opgekropte emoties sterven nooit. Ze worden levend begraven en zullen in vreselijker gedaanten terugkeren.

Sigmund Freud

Oscar Pistorius kwam op 22 november 1986 ter wereld met een aandoening die fibulaire hemimelie wordt genoemd. De ziekte, even mysterieus als zeldzaam, viel niet genetisch te herleiden. De fibula, een dun bot dat parallel aan de dikkere tibia de knie met de enkel verbindt, ontbrak in zijn twee opmerkelijk korte benen. De enkels waren slechts half volgroeid; de hielen wezen niet naar achteren maar zijwaarts, parallel aan de achillespezen; de wreeven waren niet bol maar hol en hadden niet de vorm van een boog, maar van een kuil. Hij had slechts twee tenen aan elke voet in plaats van vijf. Zijn verslagen ouders zagen direct dat het onmogelijk zou zijn om op zulke dunne en scheve beentjes te staan, laat staan te lopen.

Sheila Pistorius was geboren als Sheila Bekker, een vrij veelvoorkomende achternaam onder de ongeveer veertig procent van de Zuid-Afrikaanse blanke bevolking die zichzelf beschouwde – in een land waar het alom aanwezige historische besef zowat voorschreef dat je over een of andere tribale stamboom beschikte – als ‘Engelsprekend’. Sheila had geen baan buitenshuis. Henke Pistorius, haar echtgenoot, was een excentrieke zakenman die hoge pieken afwisselde met diepe dalen, maar die ten tijde van Oscars geboorte goed

boerde en in staat was zijn gezin de materiële welstand te schenken die paste bij de blanke hogere middenklasse in de apartheidsdagen.

Henke behoorde tot de grootste groep blanken in Zuid-Afrika, de Afrikaners, met hun eigen taal die haar oorsprong vond in de taal van de Nederlanders die zich in de zeventiende eeuw in de Kaap vestigden. Henke was trots op de geschiedenis van zijn volk. Net als veel andere Afrikaners hield Henke van wapens, en werd hij aangemoedigd om plechtig trouw te zweren aan zijn calvinistische God.

Een cruciale dag in de geschiedenis der Afrikaners, waar ieder Afrikaner kind op school over wordt onderwezen, is 16 december 1838, ofwel Gelofte dag. Afrikaner trekkers uit de Kaap, onder andere ontstemd over het verbod op slavernij dat de Britse overheersers hadden afgekondigd, vochten een beslissende slag uit tegen een groot contingent Zoeloekrijgers. De trekkers waren ver in de minderheid: een leger van 470 man, gewapend met geweren, nam het op tegen 10.000 Zoeloes die waren uitgerust met speren. En ze zegevierden. Uit dankbaarheid voor Gods hulp bij het behalen van deze overwinning, zwoeren ze dat ze deze dag voor altijd zouden herdenken.

In de geest van deze eed deed Henke vlak na de geboorte van Oscar zijn eigen gelofte. Kort ervoor had hij nog tegen de verloskundige gezegd dat het hem niet uitmaakte of zijn kind een jongen of een meisje was, als het maar tien vingers en tien tenen had. Toen hij als eerste zijn misvormde voeten had opgemerkt, had hij het kind omhooggehouden en plechtig tegenover zijn vrouw, de arts en de verpleegsters verklaard: ‘Dit is mijn zoon Oscar en ik verklaar tegenover God dat ik hem voor de rest van mijn leven zal liefhebben en bijstaan.’

Deze gelofte kwam in de praktijk neer op de keuze tussen amputatie van zijn benen of een reeks hersteloperaties. In totaal raadpleegden ze elf artsen, zowel in Zuid-Afrika als daarbuiten. Een aantal opteerde voor een operatie aan beide benen, een aantal stelde amputatie van de rechtervoet en een operatie aan de linker voor. Het advies van één Zuid-Afrikaanse arts gaf uiteindelijk de doorslag om beide benen onder de knie af te zetten.

Gerry Versfeld was een blanke arts die destijds in een ziekenhuis in Soweto werkte waar alleen zwarte patiënten terechtkonden. Als zijn ouders, Henke en Sheila Pistorius, dokter Versfeld niet tegen het lijf waren gelopen, zouden ze misschien niet de moed hebben gehad om de meest drastische optie door te zetten. Als Oscar Pistorius in zijn allerjongste jaren dokter Versfeld niet was tegengekomen, zou het goed mogelijk zijn dat hij nooit had geweten hoe het was om te rennen, zou hij nooit roem en rijkdom hebben vergaard, zou hij Reeva Steenkamp nooit hebben ontmoet. De keuze van de ouders zou bepalend zijn voor het verloop van zijn leven.

Hij bleef dokter Versfeld, de arts die de operatie uitvoerde, altijd dankbaar. Dankzij hem kon hij tot grote hoogten stijgen, en bij het in ontvangst nemen van alle lof die hij kreeg toegezwaaid, vergat hij nooit de man die een paar maanden na zijn geboorte zijn pad kruiste en zijn bizarre genetische misvorming zo ruimhartig wist te compenseren dat het hem uiteindelijk, toen zich het wonder voltrok dat hij op de Olympische Spelen mocht uitkomen, naar de sterrenstatus leidde.

Hij had geluk. Als zijn twee onderbenen niet al op zeer jonge leeftijd waren geamputeerd, had hij vanaf zijn vroegste jeugd tot aan het einde van zijn tienerjaren vele operaties moeten ondergaan. Artsen hadden zijn benen moeten verlengen en een reeks delicate en ingewikkelde handelingen moeten uitvoeren in een poging zijn misvormde voeten te herstellen. Hij had in een periode van zestien à achttien jaar tussen de acht en tien keer geopeerd moeten worden. En dan nog zou het eindresultaat verre van volmaakt zijn geweest. De chirurgen hadden de wreef nooit helemaal kunnen herstellen, of veel kunnen doen aan de klauwachtige stijfheid. Zijn jeugdige energie zou hebben vastgezet in een gemankeerd lichaam. Hij zou als een bejaarde door het huis hebben geschuifeld – in staat om zelfstandig naar de wc te gaan, iets uit de keuken te halen en nog een aantal handelingen, maar hij zou nooit hebben kunnen hardlopen. De 200 meter, de afstand waarop hij zijn eerste gouden medaille won in een tijd van 21,97 seconden, zou een eeuwigheid hebben geduurd. Zijn benen zouden niet geveerd hebben bij het raken van de grond, zouden geen ‘afzet’ heb-

ben gehad, zoals dokter Versfeld het noemde. Al zijn samengebalde energie zou erop gericht zijn geweest heel voorzichtig het ene been voor het andere te zetten. Toen hij wat ouder werd, kon hij zich daar beter een beeld van vormen. Hij was mensen tegengekomen die met dezelfde afwijking waren geboren, in een enkel been. Het was onmiskenbaar dat ze gehandicapt waren. Hij daarentegen had altijd de zekerheid gehad dat zolang hij een lange broek droeg, maar heel weinig mensen aan hem konden zien dat hem iets mankeerde.

De dankbaarheid die hij jegens dokter Versfeld voelde, werd verrijkt door een wederzijdse vriendschap. De zakelijke relatie tussen dokter Versfeld en de familie Pistorius groeide uit tot een hechte vriendschap. De arts en zijn vrouw kwamen geregeld eten in het grote huis van de familie Pistorius, op een hoge bergkam in Constantia Kloof, aan de westkant van Johannesburg, waarbij ze elk moment genoten van de juistheid van de keuze die ze hadden gemaakt.

Hij zou zijn leven lang geconfronteerd zijn geweest met de consequenties van de schaarse alternatieven. Als ze hun toevlucht zouden hebben genomen tot operaties, zouden zijn ouders zich hebben moeten vastklampen aan de hoop dat er op een dag dankzij voortschrijdend medisch inzicht een wonderlijke genezing mogelijk zou blijken, en als die zou uitblijven, kon het zijn dat ze de mogelijkheid van een amputatie te ver voor zich uit geschoven hadden. Het vooruitzicht van een snelle amputatie betekende dat ze gedwongen werden zich het ijzingwekkende beeld voor te stellen van hun zoon die op de operatietafel lag terwijl zijn kleine beentjes eraf gehaald werden. Ze zouden hem in een geamputeerde veranderen, die de rest van zijn leven veroordeeld was tot het gebruik van kunstbenen. Ze zouden op een dag mogelijk door een verminkte zoon, die hen hun beslissing wellicht nooit zou vergeven, ter verantwoording worden geroepen.

Ze hadden de keuze om de chirurgen voor God te laten spelen, of die rol zelf te spelen.

Dokter Versfeld liet zich niet voorstaan op de keuze van de ouders. Elke keer dat ze hem bedankten, benadrukte hij dat hij hun

alleen maar van informatie had voorzien; de eindverantwoordelijkheid voor de beslissing lag bij hen. Dokter Versfeld was een zachtaardige, bescheiden man, lang en slank, op een serene manier overtuigd van zijn eigen kunnen. Tijdens de etentjes bij hem thuis kon de jonge Oscar hem honend horen reageren op de bewering dat zijn werk als arts niet minder dan een roeping was. ‘Het komt alleen maar omdat ik als kleine jongen graag knutselde,’ grapte Versfeld. ‘Op school was meetkunde mijn beste vak. Toen ik daarna medicijnen ging studeren, lag het voor de hand dat ik orthopedisch chirurg zou worden. Bij het knutselen moest ik heel nauwkeurig gaatjes boren, dingen uitsnijden, hoeken uitrekenen. En daar heb ik inmiddels mijn werk van gemaakt.’

Maar zijn gezicht betrok als hij terugdacht aan zijn gevoelens toen het moment naderde waarop de elf maanden oude jongen onder het mes moest. Hij gaf later toe moeite te hebben gehad om de mechanische afstandelijkheid op te brengen die zijn vak vereiste.

‘Het viel niet mee mijn emoties onder controle te houden. Omdat er veel op het spel stond, probeerde ik mijn gevoelens zoveel mogelijk uit te schakelen. Het was niet aangenaam, maar in je hoofd weet je dat het moet, je weet dat je ratio moet overwinnen. Ik bleef mezelf voorhouden dat als het besluit eenmaal genomen is, je niets rest dan het te respecteren en uit te voeren. Maar toch bleef het een verzoeking om de ledematen van een klein jongetje weg te halen.’

Ook in technisch opzicht was Versfelds taak verre van eenvoudig. Het was geen kwestie van simpel een bot doorzagen en alles weggooien wat eraan hing. Dokter Versfeld had bepaald dat de mismakke voet deels behouden moest blijven om de jongen in staat te stellen zich zonder protheses, waarvan hij de rest van zijn leven grotendeels zij het niet volledig afhankelijk zou blijven, nog een beetje voort te bewegen. Dit betrof het hielvlak, ‘het kussen van de natuur’, zoals dokter Versfeld het omschreef, bestaande uit ‘zeer gespecialiseerd, uit compacte vetbolletjes opgebouwd weefsel’. Het doel was om beide hielvlakken – die net als de knieën het gewicht van het lichaam droegen – te behouden en onder aan Os-

cars geamputeerde tibia te bevestigen opdat hij niet uitsluitend op zijn protheses aangewezen was, maar ook op zijn stompen korte afstanden kon afleggen. Met een recht afgesneden tibia zonder de hielvlakken had hij zonder protheses onmogelijk kunnen lopen. De huid, op die plek niet uitgerust met die vetbolletjes, was erg teer en zou heel snel kapotgaan. Zonder die basis zou het ook onmogelijk zijn geweest om rechtop te blijven staan.

Om een zo groot mogelijk deel van die vette huidflappen te bemachtigen, moest dokter Versfeld zeer dicht langs het hielbot snijden. Omdat hij slechts gebruikmaakte van handinstrumenten en alles met het blote oog deed, moest hij al zijn concentratie en ervaring aanspreken om de hiel er intact uit te krijgen, hem los te maken van de achillespees en de enkel, het bindweefsel te verwijderen en de hielvlakken onder aan de tibia te bevestigen. De procedure – een kwelling voor de wachtende ouders – nam vier uur in beslag, twee voor elk been. En hoewel het bindweefsel, de enkel en alle andere restanten van de vervormde, holle voeten ‘in de vuilnisbak’ waren gegooid, zoals Henke Pistorius het na de ingreep plompverloren formuleerde, zou de jongen in staat zijn om zich op zijn stompe, korte, iele beentjes goed genoeg door het huis te verplaatsen.

Zijn jeugd zou er heel anders hebben uitgezien als ze de amputatie hadden uitgesteld. Ze hadden ervoor gekozen de operatie na elf maanden uit te voeren omdat een kind in deze fase doorgaans zijn eerste stapjes zette. Drie maanden later liepen Pistorius' ouders met hem de spreekkamer binnen van Trevor Brauckmann, de in protheses gespecialiseerde orthopeed in Pretoria, om hem zijn eerste paar kunstbenen te laten aanmeten. Oscar bekeek de houten benen die hij van Brauckmann kreeg aandachtig, keek goedkeurend toe hoe men de diepe kommen van de protheses over zijn stompen schoof, hield zich vast aan een brug met gelijke leggers, liet los en begon vrolijk door de kamer te schuifelen. Hij was, net als ieder kind dat begint te lopen, opgetogen over deze nieuwe stap naar zelfstandigheid. Zijn ouders waren met gemengde gevoelens van hoop en zelfverwijt naar de afspraak gegaan, maar waren bij vertrek maar wat opgelucht over de opgewekte onge-

remdheid waarmee hun kind zijn vreemde, nieuwe hulpmiddelen tegemoet was getreden.

In de daaropvolgende jaren rende en speelde hij aan de zijde van zijn onstuimige broer Carl, als altijd aangespoord door zijn moeder, die hem leerde om zich nooit als een gehandicapte te gedragen. Daar had hij veel aan. Als zijn moeder hem deze mentale eigenschap niet had ingeprent, had hij zich nooit durven voorstellen dat hij in staat zou zijn om het tegen 's werelds snelste atleten op te nemen. Als hij terugdacht aan zijn jeugd, kon hij zich nog levendig de partijtjes voetbal op het met stenen bezaaide veld herinneren; de fietstochten op de mountainbike met zijn broer; in bomen klimmen, eruit vallen en bont en blauw thuiskomen – voor zijn geestesoog zag hij een koppig opdongertje – maar hij probeerde de herinnering te verdringen aan de pijnlijke schaafwonden en de blaren op zijn stomp, die soms zoveel pijn deden dat er maanden waren waarin hij zich nauwelijks kon verroeren, laat staan lopen, en hij zich thuis door zijn moeder moest laten verzorgen in plaats van lol te trappen met zijn schoolvriendjes.

Maar die ellendige periodes staalden zijn karakter en gaven hem de veerkracht die dokter Versfeld roemde toen hij in 2004 naar Athene afreisde om getuige te zijn van zijn eerste optreden op de Paralympische Spelen en hem aanmoedigde tijdens zijn eerste gouden race. Hij was trots op de prestaties van de zeventienjarige belofte en bezag instemmend hoe bescheiden die zich in het openbaar uitliet over zijn succes, en de vele overwinningen die zouden volgen.

De arts kon de gebeurtenissen negen jaar later met geen mogelijkheid zien aankomen. Nooit had hij in het doen en laten van zijn beroemdste patiënt, die hij inmiddels zesentwintig jaar kende, aanwijzingen gezien dat hij in staat was om zich op zo'n fatale manier te laten gelden. Die persoon, vertelde hij aan vrienden, kende hij niet. Hij begreep er niets van.

De keuze voor amputeren in plaats van opereren was destijds de meest logische optie, maar bleek bij nader inzien een soort pact met de duivel. Pistorius zou alles krijgen wat zijn hartje begeerde, maar moest daarvoor een hoge prijs betalen. Als Sheila en Henke

Pistorius de route hadden gekozen die enkele andere artsen hadden geopperd, zou hij een heel ander mens zijn geworden, zou zijn leven een heel andere wending hebben genomen, zou wat gebeurde niet gebeurd zijn. In zijn jeugd zouden zaken als een rolstoel en de terugkerende operaties betekend hebben dat hij veel langer van school weg zou zijn, wat een grote invloed op zijn persoonlijkheid zou hebben gehad. Zijn moeder zou meer moeite hebben gehad hem ervan te overtuigen dat hij een jongen als alle andere was. Misschien zou ze het wel hebben opgegeven en haar toevlucht hebben gezocht in krampachtiger, vergezochter manieren om zijn zelfvertrouwen op te krikken. Als ze hem het lokaal in gereden zagen worden, of naar binnen zagen strompelen, als het meeviel, zouden zijn klasgenoten hem zielig hebben gevonden, als hij mazel had, of hem achter hun rug om hebben uitgelachen, als hij dat niet had. Hij mocht dan over de vastberadenheid beschikken om zijn handicap uiteindelijk in fysiek en mentaal opzicht ten goede te hebben gekeerd, maar de kans was aanwezig dat er onderweg momenten waren gekomen waarop hij zich een verschoppeling had gevoeld, en de neiging had zich voor de rest van de wereld te verstoppen.

Die neiging had hij nu, direct na het schietincident. Alle ellende en schande die hem tijdens zijn jeugd bespaard waren gebleven, waren in een samengebalde bliksemschicht op hem neergedaald, op zijn zesentwintigste, tijdens Valentijnsnacht 2013. Zijn relatie met de beeldschone en mondaine Reeva Steenkamp, die hij hoogstwaarschijnlijk zonder zijn roem en rijkdom niet had ontmoet, was een prestatie waarmee hij de wereld liet zien dat hij de belangrijkste wedstrijd in het leven had gewonnen; door haar van het leven te beroven, en op hetzelfde moment het zijne te vernietigen, had hij zichzelf veroordeeld tot het soort leven in de schaduw dat hij uit alle macht had geprobeerd te vermijden. Bij sommigen riep zijn daad compassie op, bij velen hoon, en alles waar hij zo hard voor gewerkt had, leek voor eeuwig buiten bereik.